

Mirosława Podhajecka
Uniwersytet Opolski
ORCID [0000-0002-1910-071X](https://orcid.org/0000-0002-1910-071X)

Filologia angielska na Uniwersytecie Lwowskim

Wstęp

Tradycja anglistyki polskiej sięga początków XX wieku. Pierwszą katedrą utworzoną w 1908 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) kierował wykształcony w Wiedniu anglista Roman Dyboski (1883–1945). Drugą, powołaną do życia w 1921 r. na Uniwersytecie Poznańskim (UP), objął Anglik Bernard Massey (1884–1960). W 1922 r. na czele anglistyki na Uniwersytecie Warszawskim (UW) stanął Andrzej Tretiak (1886–1944). Rok później otwarto katedrę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (UJK), której kierownikiem w 1924 r. został Władysław Tarnawski (1885–1951)¹. Niniejszy artykuł poświęcony jest historii anglistyki na Uniwersytecie Jana Kazimierza (1923–1939)², przemianowanemu w styczniu 1940 r. na Lwowski Państwowy Uniwersytet im. Iwana Franki (LNUIF).

Artykuł podzielono na części. Część pierwsza stanowi szkic o lektorach angielskiego na Uniwersytecie Lwowskim. W części drugiej rekonstruuje aktywność Tarnawskiego na UJK, opierając się na materiałach archiwalnych Państwowego Archiwum Obwodu Lwowskiego (DALO). Przedstawiam tu także biogramy Edwarda Deszberga (1907–1983)³ i Charlesa Irvine’a (w DALO jako Karol Irvine) (1883–1948)⁴. Informacje

¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, [AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658](#).

ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 248, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_248_66604](#).

² Historię polskich katedr anglistyki omawiają m.in. Fisiak (1983: 11–18); Cygan (2002: 14–15); Koniwicz (2010: 87–93); Starnawski (2018: 101–104); Podhajecka (2021: 327–367). Popularyzatorem i biografem Władysława Tarnawskiego jest prof. Tomasz Pudłocki, historyk z UJ.

³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 565, [AUWR_UA_000_26_0_5_565_52189](#).

ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 480, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_480_53796](#).

⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 771, [AUWR_UA_000_26_0_5_771_51596](#).

ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 190, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_190_66628](#).

o pracownikach LNUIF zawarłam w części trzeciej. W części czwartej omawiam życie prywatne, działalność naukową oraz wątek aktywności politycznej i publicystycznej Tarnawskiego. W części piątej – ostatniej – koncentruję się na problematyce dydaktycznej.

I. Cesarsko-Królewski Uniwersytet im. Cesarza Franciszka I (1817–1918)

Pierwsze kontakty z językiem angielskim na Uniwersytecie Lwowskim, zwanym wówczas także C.K. Uniwersytetem Franciszkańskim, sięgają 2 połowy XIX wieku, gdy wprowadzono kursy lektorskie. Lektorów było trzech: Józef Kropiwnicki (1824–1906)⁵, Paweł Postel (niem. Paul Postel) (1860–1918)⁶ i Frederick Robertson Butler (w DALO jako Friedrich Butler) (1873–1946)⁷ (Hahn 1912: 624).

Józef Kropiwnicki

Józef Kropiwnicki urodził się 24 stycznia 1824 r. w rodzinie szlacheckiej w Szamrazewie, w Wielkim Księstwie Poznańskim. W 1848 r. brał udział w powstaniu wielkopolskim. Zmuszony do emigracji kilka lat spędził na Wyspach Brytyjskich⁸, gdzie się ożenił, po czym osiadł we Francji jako guwerner. Po wybuchu powstania styczniowego powrócił do kraju, biorąc udział w walkach z Moskalami (Podsiadły 2019: 3–4).

W 1866 r. wydał w Lipsku polski przekład dzieła *A History of the Protestant Reformation in England and Ireland* Williama Cobbetta. W 1870 r. wyjechał wraz z żoną do Lwowa i zaczął udzielać lekcji języków obcych (zob. Libelt 1978: 542–543). Dzięki referencjom Antoniego Małeckiego (1821–1913)⁹ został nauczycielem francuskiego lub angielskiego w Wyższej Szkole Realnej, Akademii Technicznej i dwóch gimnazjach¹⁰. W 1878 r. ustanowiono go tłumaczem z języka angielskiego (Finkel 1894: 311–312).

W listopadzie 1871 r. złożył podanie do Rady Wydziału Filozoficznego (WF) Uniwersytetu Lwowskiego i w lutym 1872 r. został mianowany lektorem angielskiego, jednak bez żadnego uposażenia. Ponieważ studenci nie byli skłonni pokrywać kosztów lektoratu z własnej kieszeni, zajęcia zwykle nie dochodziły do skutku. Wydaje się, że udało mu się zorganizować kurs¹¹ w początkach lat 80. Władze dziekańskie zaczęły rozważać jego remunerację dopiero w 1901 r. Ze złożonego przez Kropiwnickiego

⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 976, [AUWR_UA_000_26_0_5_976_56821](#).

⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1546, [AUWR_UA_000_26_0_5_1546_56728](#).

⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 73, [AUWR_UA_000_26_0_5_73_56141](#).

⁸ W październiku 1853 r. wstąpił w Londynie do Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (Centralizacja: 1855).

⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1178, [AUWR_UA_000_26_0_5_1178_56775](#).

¹⁰ Oba języki miały status przedmiotów nadobowiązkowych, a więc w najlepszym przypadku obejmowały dwie godziny dla jednego „oddziału”.

¹¹ W listopadzie 1882 r. dziekan upomniął go, iż pobieranie opłat odbywa się tylko za pośrednictwem kwestury.

w październiku 1904 r. sprawozdania wynika, że stosował on zarówno tradycyjną metodę gramatyczno-tłumaczeniową, jak i modną wówczas metodę bezpośrednią (Podhajcka 2013: 318; Howatt, Smith 2014: 78). Zapoznawał również studentów z własnymi ustaleniami historycznojęzykowymi, miały one jednak charakter nienaukowy.

Kropiwnicki zmarł 12 lipca 1906 r. i spoczął na cmentarzu Łyczakowskim. Według autora wspomnień ceniono go jako „najlepszego we Lwowie znawcę języka angielskiego”¹².

Paweł Postel

Paweł Postel urodził się 30 maja 1860 r. w Dobrocinie (niem. Güttmannsdorf) na Dolnym Śląsku. Po ukończeniu gimnazjum w Dzierżoniowie podjął studia we Wrocławiu, a kontynuował je w Bonn i Krakowie. W 1886 r. zdał egzamin nauczycielski z niemieckiego i francuskiego. Pracował w Krakowie i Stanisławowie, a od 1900 r. – we Lwowie (Sprawozdanie: 1905/06). W 1904 r. został zaprzysiężony na tłumacza sądowego. Był m.in. członkiem Towarzystwa Folklorystycznego (Folklore Society) w Londynie.

W 1904 r. otrzymał posadę lektora z pensją 600 koron za semestr. Prowadził trzy kursy: niższy (dla początkujących), wyższy (dla średniozaawansowanych) i literacki (dla zaawansowanych). Jego sprawozdania pozwalają przyjrzeć się tematyce zajęć. Przykładowo, w półroczu letnim 1907 r. na kursie niższym omawiał gramatykę, na wyższym – utwory poetyckie, a na literackim – dzieło *Education: Intellectual, Moral and Physical* Herberta Spencera. W półroczu letnim 1908 r. tematem kursu wyższego były „najważniejsze osobliwości Londynu”, natomiast kursu literackiego – poemat *The Lady of the Lake* Waltera Scotta. W półroczu zimowym 1908/09 czytał ze studentami opowieść *Sinbad the Sailor* i wiersze (np. Williama Wordswortha), a w półroczu letnim 1911 r. pracował z tekstami zaczerpniętymi z gazety „The Spectator”. W półroczu zimowym roku 1913/14 na kurs niższy wybrał podręcznik Butlera, na kursie wyższym omawiał *A Tour in England in Two Months* Josepha Mellina, a na kursie literackim – utwory Alfreda Tennysona i Roberta Browninga. Szeroki wybór tekstów literackich świadczy o dobrej orientacji w historii literatury angielskiej.

W styczniu 1916 r. Postel wystąpił o urlop z powodu problemów zdrowotnych. W podaniu z 3 marca poprosił o przedłużenie urlopu do końca roku; w kwietniu przesłał do dziekanatu dodatkowo list po niemiecku¹³. Dziekan WF wystąpił dla niego o wynagrodzenie za 1916 i 1917 r. Namiestnictwo przychyliło się do próśb, lecz lektor nie powrócił już do zajęć. Zmarł w 1918 r. w Wiedniu (Skład UJK: 1919/20).

¹² Kropiwnickiemu poświęcono artykuł zatytułowany *Jeden z ostatnich z roku 1848*, który ukazał się 28 lipca 1906 r. („Nowości Ilustrowane” 1906, 30).

¹³ Píše w nim, że od 1904 r. każde wakacje spędzał w Anglii, aby m.in. uzupełnić luki w wiedzy filologicznej. Za tłumaczenie listu dziękuję prof. Markusowi Eberharterowi.

Frederick Butler

Frederick Butler urodził się 21 października 1873 r. w Pocklington, w angielskim hrabstwie Yorkshire¹⁴. W 1894 r. dostał się na Uniwersytet Londyński¹⁵, ale jego nazwiska brak na listach absolwentów.

Pod koniec 1903 r. zjawił się w Galicji w „dyskretnej misji politycznej” (Bykowski 1947: 5). W 1908 r. został nauczycielem w II Państwowym Gimnazjum im. Karola Szajnochy we Lwowie. Być może za zachętą Leona Pinińskiego (1857–1938)¹⁶, prawnika i znawcy Szekspira, złożył także podanie o stanowisko „honorowego” lektora angielskiego na Uniwersytecie. Dziekanat skierował do ministerstwa entuzjastyczne pismo, dowodząc, że „pan Butler jest wysoko ceniony jako nauczyciel języka w naszym mieście”¹⁷ i w 1909 r. Brytyjczyk otrzymał posadę. Na kursach lektorskich, obejmujących wyłącznie tematykę literacką, omawiał m.in. dzieła George’a Byrona, Johna Milтона i Williama Szekspira.

Il. 1. Frederick Butler (z lewej) ze Stanisławem Niemczyckim (ok. 1910)

W roku szkolnym 1911/12 Butler przeniósł się do VIII Gimnazjum we Lwowie. Dawał również lekcje prywatne i prowadził klub angielski (English Circle). Jest autorem podręcznika *The English Language. Practical Lessons in Spoken and Written English, with 200 Exercises* (Vienna 1910) oraz opracowania *Puritanism in the Poetical Works of Milton* (London 1913).

¹⁴ [<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:Q27K-HDQ1>] [dostęp online: 16.03.2024].

¹⁵ [https://archives.libraries.london.ac.uk/resources/general_register_part_3.pdf] [dostęp online: 16.03.2024].

¹⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1515, AUWR_UA_000_26_0_5_1515_64926.

¹⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 73, k. 1 recto + verso, AUWR_UA_000_26_0_5_73_56141&view=single&p=4.

W marcu 1914 r. ożenił się z Elizabeth Fraser (1878–1960), lekarką i bakteriolożką¹⁸. Przed wybuchem I wojny światowej wyjechali ze Lwowa do Wielkiej Brytanii. W maju 1915 r. znaleźli się we Francji, gdzie ona pracowała w laboratorium, a on został ponoć szoferem (Crofton 2013: 47–48). Ich dalsze losy wojenne są nieznane. Z relacji Eugeniusza Romera (1871–1954)¹⁹ wiadomo, że Butler był majorem armii brytyjskiej (Romer 1989: 368).

Il. 2. Frederick Butler w salonie Heleny Dąbczańskiej (ok. 1910)

Siedzą od lewej: Helena Dąbczańska, jej matka Natalia Dąbczańska, Stanisław Niemczycki. Stoją od lewej: Ludwik Bernacki, Frederick Butler

W 1919 r. przyjechał do Polski jako sekretarz firmy HM Petroleum Executive. Misja miała wyrzucić presję na rząd polski, aby oddał „w fizyczne posiadanie” tereny naftowe, w które przed wojną był zaangażowany kapitał brytyjski (Zaks 1969: 48). O pozycji Butlera świadczy fakt, że uczestniczył w Konferencji Pokojowej w Paryżu jako „doradca techniczny” delegacji brytyjskiej (Romer 1989: 368). Bardzo życzliwie wypowiadał się o Polakach²⁰.

Zmarł w 1946 r. w Eastbourne w wieku 72 lat²¹. Jego żona zmarła tamże w 1960 r.²²

¹⁸ „The Lancashire Daily Post” 1914, 8625.

¹⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1637, [AUWR_UA_000_26_0_5_1637_70518](https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVC3-2SNF).

DALO, z. 26, op. 5, spr. 1638, [AUWR_UA_000_26_0_5_1638_70519](https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVC3-2SNF).

²⁰ National Archives, FO-800-149, t. I, k. 68, 82.

²¹ [<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:QVC3-2SNF>] [dostęp online: 16.03.2024].

²² [<https://livesofthefirstworldwar.iwm.org.uk/lifestory/4944897>] [dostęp online: 16.03.2024].

II. Uniwersytet Jana Kazimierza (1919–1939)

Katedra anglistyki dołączyła do innych katedr neofilologicznych WF, a następnie Wydziału Humanistycznego (WH) UJK²³. O erygowanie katedry i obsadzenie jej przez Władysława Tarnawskiego zabiegał Jan Kasprzowicz (1860–1926)²⁴ przy wsparciu Andrzeja Gawrońskiego (1885–1927)²⁵. Oficjalną rekomendację wystawił Roman Dyboski. Omówiwszy zalety ważniejszych publikacji kandydata, Dyboski wytknął mu pewne

Il. 3. Władysław Tarnawski
(ok. 1928)

niedociągnięcia. Zasugerował, aby Tarnawski spędził około roku na studiach naukowych, m.in. po to, by „wydoskonalic się w mowie angielskiej, poznać naocznie życie angielskie, co dla wychowawcy nauczycieli angielszczyzny w Polsce jest rzeczą pierwszorzędną wagi”²⁶. Zaproponował jednocześnie zwolnienie go z obowiązku habilitacji. W ślad za tym w lipcu 1923 r. Rada Wydziału Filozoficznego UJK wystosowała do ministerstwa stosowny wniosek. Z dniem 29 stycznia 1924 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej mianował go profesorem nadzwyczajnym.

Dzięki posadzie uniwersyteckiej Tarnawski zaczął wyjeżdżać do Anglii; celem wyjazdów był niezmiennie Londyn (Przeniosło, Przeniosło 2022: 659). Podróż w roku akademickim 1924/25 zrealizował dzięki „zasiłkowi”

w wysokości 1005 zł. Na pobyt w 1928 r. ministerstwo przeznaczyło 2000 zł, lecz z uwagi na kłopoty rodzinne Tarnawski wyjechał dopiero w 1929 r. Urlop, paszport ulgowy i środki otrzymał również w 1931 r.

W lipcu 1929 r. Rada WH skierowała do ministerstwa wniosek w sprawie „uzwyczaźnienia” katedry anglistyki (Kronika UJK: 1928/29). W uzasadnieniu wskazano, że Tarnawski „okazał szeroką produkcję w zakresie nauki swojej, dając szereg prac objętości znaczniejszej lub artykułów pomniejszych”²⁷. Oprócz monografii do jego dorobku wliczono przekłady Szekspira, artykuły opublikowane w sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego (TN) i drobne szkice, w tym kilkadziesiąt zamieszczonych ponoć w czasopiśmie zagranicznych²⁸. Wniosek nie uzyskał jednak aprobaty.

²³ W 1924 r. z WF wyodrębniono Wydział Humanistyczny i Wydział Matematyczno-Przyrodniczy.

²⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 812, [AUWR_UA_000_26_0_5_812_56849](#).

DALO, z. 26, op. 5, spr. 813, [AUWR_UA_000_26_0_5_813_56848](#).

²⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 334, [AUWR_UA_000_26_0_5_334_51638](#).

²⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, k. 7 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658&view=single&p=11](#).

²⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, k. 59–64, [AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658&view=single&p=62](#).

²⁸ Nie odnalazłam żadnych prac Tarnawskiego wydanych za granicą.

W 1931 r. tekę ministra w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP) objął Janusz Jędrzejewicz (1885–1951), który wprowadził w życie reformę szkolnictwa, będącą wyrazem „sanacyjnej polityki oświatowej” (Ajnenkiel 1980: 301). Ustawa o szkołach akademickich z 1933 r. ograniczała autonomię wyższych uczelni, pozwalając m.in. ministrowi na likwidację katedr bez wniosku ich władz. W efekcie Jędrzejewicz zlikwidował 52 katedry, w tym lwowską anglistykę.

W październiku 1933 r. Tarnawskiego przeniesiono na emeryturę. Rada WH zabiegała o zatrudnienie go przy egzaminach magisterskich, a dodatkowo, z uwagi na „interesy młodzieży”, na potrzeby dwugodzinnego wykładu. Ministerstwo pozostało nieugięte. Próbą przywrócenia go na stanowisko był pomysł Rady WH, aby wszcząć procedurę habilitacyjną, której wcześniej nie przechodził. Do komisji weszli Zygmunt Czerny (1888–1975)²⁹, Wiktor Dollmayr (1878–1964)³⁰, Juliusz Kleiner (1886–1975)³¹, Eugeniusz Kucharski (1880–1952)³² i Jerzy Kuryłowicz (1895–1978)³³. 1 czerwca 1934 r. Tarnawski złożył podanie, a po kilku dniach odbyło się posiedzenie komisji, która uznała kwalifikacje kandydata za zadowalające, zwalniając go z kolokwium i wykładu habilitacyjnego oraz udzielając mu *venia legendi*³⁴. We wrześniu 1937 r. ministerstwo poinformowało dziekana WH, że sprawa habilitacji jest bezprzedmiotowa, ponieważ „profesor ustępujący z katedry zachowuje nadal prawo wykładania”³⁵.

Po zmianie na stanowisku ministra w MWRiOP w październiku 1937 r. wyrażono zgodę na reaktywację zakładu (nie katedry) i mianowano Tarnawskiego kierownikiem, ale pozostał profesorem emerytowanym. Zgodnie z umową podpisaną w listopadzie 1937 r. miał prowadzić dwie godziny wykładów i pięć godzin ćwiczeń za kwotę 275 zł, a rok później – dwie godziny wykładów i dwie godziny ćwiczeń za kwotę 170 zł miesięcznie³⁶.

W 1938 r. zgłosił się kandydat, Edward Deszberg, który w ramach wolontariatu podjął obowiązki demonstratora.

Edward Deszberg

Edward Deszberg urodził się 9 października 1907 r. we Lwowie. W 1926 r. rozpoczął studia w katedrze anglistyki i polonistyki UJK. W marcu 1933 r. uzyskał prawo

²⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784](#).

³⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 596, [AUWR_UA_000_26_0_5_596_52185](#).

³¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 847, [AUWR_UA_000_26_0_5_847_56843](#).

DALO, z. 26, op. 5, spr. 848, [AUWR_UA_000_26_0_5_848_56842](#).

ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 80, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_80_66689](#).

³² DALO, z. 26, op. 5, spr. 1028, [AUWR_UA_000_26_0_5_1028_56810](#).

³³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1023, [AUWR_UA_000_26_0_5_1023_56811](#).

³⁴ Należy podkreślić lojalność kolegów uniwersyteckich, zwłaszcza Czernego, który reprezentował odmienne od Tarnawskiego poglądy polityczne.

³⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, k. 144, [AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658&view=single&p=148](#).

³⁶ Dla porównania w styczniu 1936 r. Tretiak zarabiał 840 zł.

AAN, MWRiOP, z. 317, sygn. 6281, k. 96.

nauczania angielskiego w szkołach średnich, rozpoczynając pracę w IX Szkole Powszechnej we Lwowie. W 1936 r. ukończył studia ze stopniem magistra na podstawie pracy „Romanticism of Robert L. Stevenson”. W latach 30. ożenił się z Marią Szpunar, z którą miał córkę (ur. 1938).

Od 1938 r. Deszberg pracował na anglistyce jako wolontariusz. Z dniem 1 stycznia 1939 r. został zatrudniony na stanowisku zastępcy asystenta do 31 sierpnia 1939 r.³⁷ Następna umowa miała obowiązywać do 31 sierpnia 1940 r., ale wybuchła wojna.

Po wkroczeniu jesienią 1939 r. do Lwowa Armii Czerwonej uzyskał na LNUIF stanowisko docenta. W okresie okupacji niemieckiej (1941–1944) prowadził kursy angielskiego w tajnym UJK, dawał lekcje, pracował też jako laborant i karmiciel wszy w Instytucie Badań nad Tyfusem Plamistym i Wirusami Rudolfa Weigla (1883–1957)³⁸. W maju 1943 r. został aresztowany w mieszkaniu doktora Juliana Kochanowskiego (1896–1970)³⁹ i osadzony w areszcie śledczym Gestapo we Lwowie. Zwolniono go po sześciu miesiącach. W lipcu 1944 r. powrócił na LNUIF jako wykładowca fonetyki i gramatyki.

W początkach 1946 r. Deszbergowie zdecydowali się na repatriację. Osiedli w Gliwicach. W grudniu 1946 r. rektor Politechniki Śląskiej zatrudnił Deszberga na stanowisku lektora. Z uwagi na profil uczelni Deszberg zaczął specjalizować się w nauce języka angielskiego technicznego. W latach 1949–1951 pełnił obowiązki tłumacza w Centralnym Biurze Konstrukcji Maszyn Elektrycznych w Katowicach⁴⁰. Zajmował się przekładem prac naukowych kadry Politechniki, wygłaszał referaty na temat techniki uczenia się z wykorzystaniem laboratorium językowego, był też autorem skryptów do nauki języka technicznego *Selected Technical Reading-texts* (t. 1–8, Gliwice 1966). Jesienią 1977 r. przeszedł na emeryturę⁴¹. Zmarł w 1983 r. w wieku 76 lat i spoczął na cmentarzu komunalnym w Gliwicach⁴².

W historii anglistyki nie sposób pominąć Charlesa Irvine’a, jedyne go lektora języka angielskiego na UJK (Podhajecka 2021: 302–310).

Charles Irvine

Charles Irvine urodził się 16 lutego 1883 r. w Oban, w hrabstwie Argyll, w Szkocji. Po ukończeniu szkoły średniej wyjechał do Bergen (Norwegia), gdzie uczył angielskiego w szkole języków obcych. W 1906 r. przeniósł się do Lwowa. W 1914 r., po wybuchu I wojny światowej, został internowany w niemieckim obozie Ruhleben założonym na terenie byłego folwarku ok. 10 kilometrów na zachód od Berlina.

³⁷ Jego pensum obejmowało 16 godzin tygodniowo za kwotę 80 zł miesięcznie.

³⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 225, [AUWR_UA_000_26_0_5_225_74911](#).

³⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 948, [AUWR_UA_000_26_0_5_948_68886](#).

⁴⁰ W 1959 r. Deszberg zawarł związek małżeński z Urszulą Wiercińską.

⁴¹ APŚ, sygn. 1956.

⁴² [<https://www.findagrave.com/memorial/265172632/edward-deszberg>] [dostęp online: 16.03.2024].

Po zakończeniu wojny podjął obowiązki nauczyciela w Glasgow. Na początku 1921 r. pojawił się ponownie we Lwowie i złożył podanie o posadę lektora UJK. W maju 1921 r. powierzono mu lektorat angielskiego w wymiarze 4 godzin tygodniowo⁴³. Został również wykładowcą angielskiego w Wyższej Szkole Handlu Zagranicznego. Jego żona była najprawdopodobniej Polką.

Lektorat obejmował dwie godziny kursu niższego i dwie wyższego. Na kursie niższym Irvine prowadził ćwiczenia gramatyczne, lekturę łatwych dzieł literackich, dyktanda i konwersacje, na wyższym zaś uczył gramatyki i omawiał utwory współczesnych autorów. Po wydaniu *Praktycznego podręcznika języka angielskiego z kluczem* (Lwów 1929) zapewne korzystał z niego na zajęciach (zob. Podhajecka 2021: 391–395).

Irvine znał nieźle język polski. Z listu do Romera wynika, że świadczył profesorom UJK usługi tłumaczeniowe⁴⁴. Wraz z M. Bardachem podjął się przekładu książki Hugona Steinhausa *Kalejdoskop matematyczny*⁴⁵. Obok swoich obowiązków zawodowych mógł być informatorem wywiadu brytyjskiego (zob. Koshiw 1997: 164).

Pod koniec grudnia 1939 r. złożył podanie o zatrudnienie na LNUiF; zaproponowano mu stanowisko starszego wykładowcy. W lutym 1940 r. Irvine'owie wyjechali do Rumunii z grupą Brytyjczyków. Od sierpnia 1940 r. do stycznia 1944 r. Irvine prowadził w Londynie kursy angielskiego dla Polaków zorganizowane przez Ognisko Polskie⁴⁶. Utrzymywał kontakt z polskim środowiskiem emigracyjnym⁴⁷.

Zmarł latem 1948 r. w Londynie. Miejsce jego pochówku jest nieznane.

III. Lwowski Państwowy Uniwersytet im. Iwana Franki (1939–1941; 1944–1945)

W październiku 1939 r. rozpoczął się proces sowietyzacji UJK. Większość pracowników była zmuszona do dostosowania się do nowych realiów. Tak było też w przypadku Tarnawskiego, który „starał się nie wyróżniać i wtopić w system” (Pudłocki 2023: 633). 24 listopada 1939 r. Kuryłowicz, dziekan WH, złożył pismo o zatrudnienie Tarnawskiego. Wstępna akceptację wydano już nazajutrz, ale kierownikiem katedry Tarnawski został dopiero na początku 1940 r.⁴⁸ Efekty jego pracy naukowej w tamtym okresie były raczej mizerne⁴⁹.

⁴³ W latach 1921–1924 był również lektorem na Politechnice Lwowskiej.

⁴⁴ BJ, Zakład Rękopisów, rps 10299, k. 90–91.

⁴⁵ Steinhaus Hugo (1938): *Mathematical Snapshots*, the English translation of the Polish text by Ch. Irvine and M. Bardach has been revised by A.J. Ward, New York.

⁴⁶ AIPMS, kol. 434/28, kol. 434/29.

⁴⁷ Jest autorem przedmowy do podręcznika Zygmunta Frenkiela *Mów po angielsku (Speak English)* (London 1946).

⁴⁸ Jego kandydaturę musiało niewątpliwie przeświecić NKWD.

⁴⁹ Sytuację tę zwięźle ocenił Hugo Steinhaus: „Prawdziwa praca wisi na kołku” (Steinhaus 1992: 198).

W roku akademickim 1939/40 miał 12 godzin zajęć. W I trymestrze zaplanował dwa dwugodzinne wykłady: „Najnowsza beletrystyka angielska. Powieści o wielkiej wojnie i powieści historyczne” oraz „Keats i mniejsi poeci angielscy trzeciego pokolenia”, w trymestrze II omawiał Keatsa i Szekspira, a w III – Szekspira i epokę wiktoriańską (Rożnowska-Szymczykowa 1993–1994: 382). Prowadził również seminarium z historii literatury.

Według córki Tarnawski miał w tym okresie dwóch asystentów⁵⁰, w rzeczywistości było ich jednak znacznie więcej. Obok Deszberga i Irvine’a stanowisko na LNUIF uzyskali: Klara Blumenfeld (1910–?)⁵¹, Aleksander Grau-Wandmayer (1873–?)⁵², Natan Kugelmas (1905–?)⁵³, Izidor Lederer (1901–?)⁵⁴, Marta Rudnycka (ukr. Марта Рудницька) (1900–1992)⁵⁵, Daniela Suchistaw (1905–1942)⁵⁶ i Natan Sygal (1906–1942)⁵⁷. Niejasny pozostaje status Jana Goldmana (1907–1942)⁵⁸, który mógł pracować na romanistyce, a także Józefa Klinghoffera (1903–2000)⁵⁹, być może zatrudnionego na germanistyce. Konieczność zaangażowania tylu filologów wynikała z tego, iż zgodnie z sowieckimi programami studiów każdy „uczeń” LNUIF miał aż 12 godzin języków obcych⁶⁰. Krótkie biogramy pracowników przedstawiam poniżej w kolejności alfabetycznej.

Klara Blumenfeld

Klara Blumenfeld urodziła się 12 stycznia 1910 r. we Lwowie w rodzinie żydowskiej. Po ukończeniu gimnazjum została przyjęta w poczet studentów Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego. Po ukończeniu studiów w 1931 r. przez kolejny rok była słuchaczką King’s College na Uniwersytecie Londyńskim, uczestnicząc również w kursie zorganizowanym przez National Union of Teachers. W roku akademickim 1932/33 studiowała na Uniwersytecie w Grenoble, doskonaląc znajomość języka francuskiego. Po powrocie do Polski podjęła pracę w firmie maklerskiej w Gdyni. Gdy wybuchła wojna, pozostała bez środków do życia, wróciła więc do Lwowa, gdzie 1 stycznia 1940 r. została mianowana wykładowcą na Uniwersytecie. Z braku pełnego etatu zaproponowano jej stanowisko starszej laborantki. Jej dalsze losy są nieznane.

⁵⁰ Informacja prywatna od prof. Tomasza Pudłockiego (styczeń 2021 r.).

⁵¹ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 440, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_440_66584](#).

⁵² ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 54, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_54_66704](#).

⁵³ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 510, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_510_66524](#).

⁵⁴ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 515, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_515_66519](#).

⁵⁵ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 159, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_159_66647](#).

⁵⁶ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 177, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_177_66637](#).

⁵⁷ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 572, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_572_66474](#).

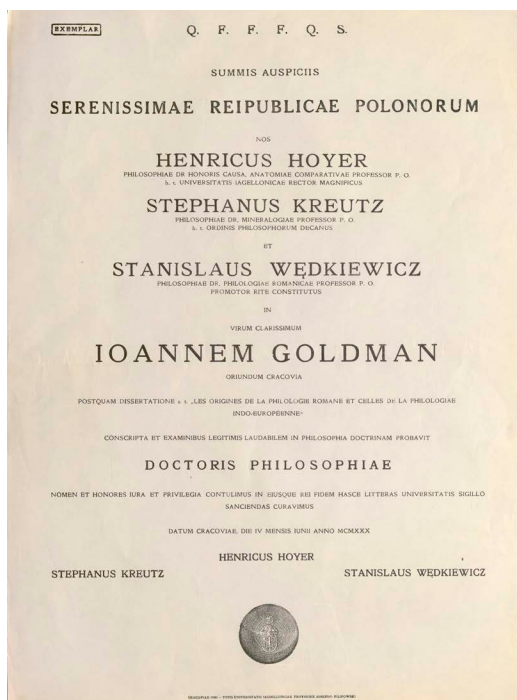
⁵⁸ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 49, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_49_66707](#).

⁵⁹ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 78, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_78_66691](#).

⁶⁰ ZNiO, sygn. 16709/II, k. 257–258.

Jan Goldman

Jan Goldman urodził się 12 maja 1907 r. w Krakowie w rodzinie żydowskiej. W 1926 r. podjął studia filologiczne na UJ. W 1930 r. uzyskał stopień doktora nauk filozoficznych z filologii romańskiej na podstawie rozprawy „Les origines de la philologie romane et celles de la philologie indo-européenne” napisanej pod opieką naukową Stanisława Wędkiewicza.

Il. 4. Odpis dyplomu doktorskiego Jana Goldmana (1930)

Uczył francuskiego i angielskiego w Instytucie Ansona, szkole językowej założonej przez ojca (zob. Podhajecka 2018: 257–259). Latem 1937 r. brał udział w kursie angielskiego w Londynie⁶¹. W latach 1937–1939 pracował w Krakowie nad słownikiem angielsko-polskim. Po wybuchu wojny wyjechał wraz z rodziną do Lwowa, gdzie na LNUIF otrzymał stanowisko starszego wykładowcy. Zginął w 1942 r. w obozie janowskim (Rospond 1946) lub w getcie lwowskim (Pieczałkowski 1972).

Aleksander Grau-Wandmayer

Aleksander Grau-Wandmayer urodził się 21 kwietnia 1873 r. w Rohatynie. W latach 1896–1897 studiował w Wiedniu ekonomię. Przez dwa lata pracował w firmie telegraficznej w Londynie. W 1905 r. został przyjęty do służby konsularnej Austro-Węgier.

⁶¹ W latach 1936–1939 kursy na Uniwersytecie Londyńskim odbywały się pod szyldem „Holiday Course in English for Overseas Students” (Cain 1982: 4).

Z Warszawy przeniesiono go do Kanady, a następnie do Stanów Zjednoczonych. Podjął studia w City College of New York (1912–1914) i na Uniwersytecie w Pittsburghu (1916–1917). Po powrocie do Europy studiował na Uniwersytecie Berlińskim (1917–1919). W 1919 r. został pełnomocnikiem komisarza rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej (ukr. Українська Народна Республіка) do likwidacji Austro-Węgier. Po wyjeździe do Ameryki pracował ponoć dla gazety „New Yorker Volkszeitung”. W 1931 r. wrócił do Lwowa. W latach 1934–1936 był nauczycielem niemieckiego w gimnazjum w Piotrkowie Trybunalskim, a w latach 1938–1939 – angielskiego w szkole przemysłowo-handlowej we Lwowie. Jest autorem kilku powieści, m.in. *Żywy łańcuch* (Lwów 1933). Na LNUIF zatrudniono go jako starszego wykładowcę. Jego dalsze losy są nieznane.

Józef Klinghoffer

Józef Klinghoffer urodził się 14 stycznia 1903 r. w Radowcach na Bukowinie w rodzinie żydowskiej. Po skończeniu gimnazjum we Lwowie podjął studia germanistyczne w Wiedniu (1922–1923). W 1923 r. przeniósł się na UJK, gdzie studiował do 1927 r. W grudniu 1930 r. uzyskał kwalifikacje nauczyciela szkół średnich z niemieckiego i angielskiego. Pracował w gimnazjum w Tomaszowie Lubelskim (1927–1933), a następnie w gimnazjum w Lublinie (1933–1939). Od 1933 r. był metodykiem nadzorującym dydaktykę niemieckiego w okręgu lubelskim. W czerwcu 1940 r. otrzymał stanowisko wykładowcy na LNUIF. W 1941 r. wyjechał wraz z żoną pod przybranym nazwiskiem do Warszawy, uczestnicząc w tajnym nauczaniu. Po upadku powstania warszawskiego Klinghofferowie przebywali w Pruszkowie. W 1945 r. przedostali się do Austrii, gdzie przez dwa i pół roku mieszkali w obozie tzw. dipisów w Salzburgu⁶². Wysłano ich do Kanady. Przez 23 lata Klinghoffer był dyrektorem ds. edukacji Kanadyjskiego Kongresu Żydów. Zmarł w 2000 r. i spoczął na cmentarzu w Toronto⁶³.

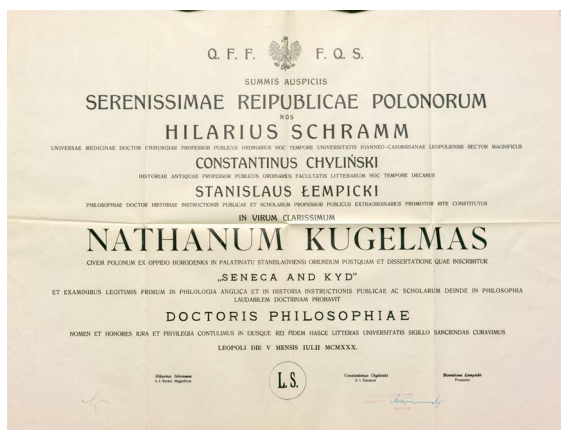
Natan Kugelmas

Natan Kugelmas urodził się 23 stycznia 1905 r. w Horodence k. Stanisławowa w rodzinie żydowskiej. W 1925 r. rozpoczął studia na UJK, wybierając angielski jako przedmiot główny i niemiecki jako poboczny. W 1928 r. uzyskał na kursie w Londynie dyplom z wyróżnieniem (Certificate of Proficiency in English). Jest autorem rozprawy „Seneca and Kyd” napisanej u Stanisława Łempickiego (1886–1947)⁶⁴. Po zdaniu na ocenę celującą egzaminów z filologii angielskiej, historii oświaty i filozofii w lipcu 1930 r. otrzymał stopień doktora filozofii.

⁶² Dipisi (ang. *displaced persons*) – osoby wywiezione na przymusowe roboty do III Rzeszy oraz uwolnione z obozów koncentracyjnych, po 1945 r. umieszczane w specjalnych obozach dla przesiedleńców (Wojnowski 2002: 201).

⁶³ [<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:QK18-48KD>] [dostęp online: 16.03.2024].

⁶⁴ DALO, z. 26, op. 5. spr. 1080, AUWR_UA_000_26_0_5_1080_56801.

Il. 5. Odpis dyplomu doktorskiego Natana Kugelmasa (1930)

Po ukończeniu studiów utrzymywał się z prywatnych lekcji angielskiego. Jesienią 1939 r. podjął wolontariat w katedrze anglistyki, 1 grudnia został asystentem młodszym, a 20 stycznia 1940 r. – asystentem. Wykładał fonetykę i gramatykę języka angielskiego. Jego dalsze losy są nieznane.

Izydor Lederer

Izydor Lederer urodził się 7 listopada 1901 r. we Lwowie w rodzinie żydowskiej. W 1929 r. ukończył filologię angielską i polską na UJK. W październiku 1930 r. otrzymał stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy „Rasy kolorowe w twórczości Conrada” napisanej pod kierunkiem Tarnawskiego.

Il. 6. Odpis dyplomu doktorskiego Izydora Lederera (1930)

W latach 1929–1933 uczył języka angielskiego i literatury angielskiej w gimnazjum prowadzonym przez żydowskie stowarzyszenie Tarbut w Brześciu nad Bugiem. W maju 1933 r. zdał egzamin państwowy dla nauczycieli szkół średnich z angielskiego jako przedmiotu głównego i polskiego jako dodatkowego. Przez trzy lata pracował we

Włodzimierzu Wołyńskim, a w latach 1936–1939 – w Gimnazjum im. Magnusa Kryńskiego w Warszawie. W 1938 r. uczestniczył w kursie językowym w Londynie. W październiku 1939 r. podjął wolontariat na anglistyce, a w grudniu zatrudniono go jako asystenta młodszego. Jego dalsze losy są nieznane.

Marta Rudnycka

Marta Rudnycka (z d. Olesnycka) urodziła się 24 października 1900 r. we Lwowie. W 1918 r., po zdaniu egzaminu dojrzałości, wyjechała do Anglii, gdzie uczęszczała do szkoły średniej Eversley College w Bognor. W 1920 r. została słuchaczką szkoły Pitmana w Bath, zdobywając kwalifikacje m.in. w zakresie stenografii. W 1921 r. poślubiła Mychajła Rudnyckiego (ukr. Михайло Рудницький) (1889–1975)⁶⁵. W latach 1925–1930 studiowała na UJK. Po odbyciu praktyki pedagogicznej zdała egzamin dla nauczycieli szkół średnich z francuskiego i angielskiego. W 1932 r. uzyskała stopień doktora filozofii. Pracowała jako nauczycielka języków obcych w ukraińskim gimnazjum akademickim. W okresie okupacji sowieckiej wykładała też angielski w Wojskowej Akademii Politycznej im. Lenina we Lwowie. W grudniu 1939 r. złożyła podanie o stanowisko w katedrze anglistyki. Podczas okupacji niemieckiej wyjechała do Krakowa, gdzie pracowała w urzędzie propagandy, a w 1943 r. została zwerbowana przez Niemców do pracy w dywersyjnej radiostacji „Wanda” we Włoszech (Jędrzejczak 1999: 9). Po wojnie wyemigrowała – jako Martha Rudnicka – do Stanów Zjednoczonych⁶⁶. Zmarła w Hobe Sound na Florydzie w 1992 r.⁶⁷

Daniela Suchistaw

Daniela Suchistaw (z d. Gottesman) urodziła się 1 lipca 1905 r. w Krakowie w rodzinie żydowskiej. W 1923 r., po ukończeniu Gimnazjum Realnego im. Adama Mickiewicza we Lwowie, podjęła studia na UJK. W 1930 r. uzyskała uprawnienia do nauczania francuskiego i niemieckiego. W latach 1930–1932 pracowała w I Gimnazjum we Lwowie. W czerwcu 1932 r. otrzymała stopień doktora filozofii na podstawie rozprawy „L'élément romantique dans l'oeuvre de Barbey d'Aurevilly”. Kilkukrotnie wyjeżdżała do Francji na kursy językowe. W 1937 r. rozpoczęła studia anglistyczne na UJ i już w kwietniu zdała egzamin nauczycielski. W latach 1937–1938 pracowała w macierzystym gimnazjum. W listopadzie 1939 r. zwróciła się z podaniem o zatrudnienie w katedrze romanistyki, anglistyki albo w bibliotece LNUIF. Zatrudniono ją na stanowisku wykładowcy. Zginęła z rąk Niemców w 1943 r.⁶⁸

⁶⁵ Rudnycki był ukraińskim poetą, pisarzem, krytykiem literackim i tłumaczem. W latach 1947–1958 kierował Katedrą Filologii Angielskiej na LNUIF.

ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 244, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_244_66607](#).

⁶⁶ [<https://heritage.statueofliberty.org/passenger-result>] [dostęp online: 16.03.2024].

⁶⁷ [<https://www.geni.com/people/Martha-Olesnyckij/6000000019112312765>] [dostęp online: 16.03.2024].

⁶⁸ [<https://collections.yadvashem.org/en/names/709269>] [dostęp online: 12.04.2024].

Natan Sygal

Natan Sygal urodził się 14 grudnia 1906 r. we wsi Nowodworze k. Krakowa w rodzinie żydowskiej. W latach 1917–1925 uczył się angielskiego w Instytucie Ansona w Krakowie. Po zdaniu egzaminu dojrzałości rozpoczął w 1925 r. studia na Wydziale Prawa i w katedrze anglistyki UJK. 12 listopada 1929 r. uzyskał stopień magistra praw. Przez dziesięć lat był wykładowcą języka angielskiego i literatury angielskiej na Żydowskim Uniwersytecie Ludowym im. Alberta Einsteina we Lwowie. Pracował także w szkole języków obcych „Lingua”. W grudniu 1939 r. wystąpił o stanowisko na anglistyce LNUIF. Zatrudniono go w styczniu 1940 r.; na stanowisku laboranta pracował od października tego roku. Planując doktorat, złożył w dziekanacie Wydziału Filologicznego plan pracy naukowej. Zginął w obozie janowskim we Lwowie w 1942 r.⁶⁹

IV. Władysław Tarnawski – naukowiec, publicysta, działacz polityczny

Il. 7. Władysław Tarnawski z rodzicami
(ok. 1890)

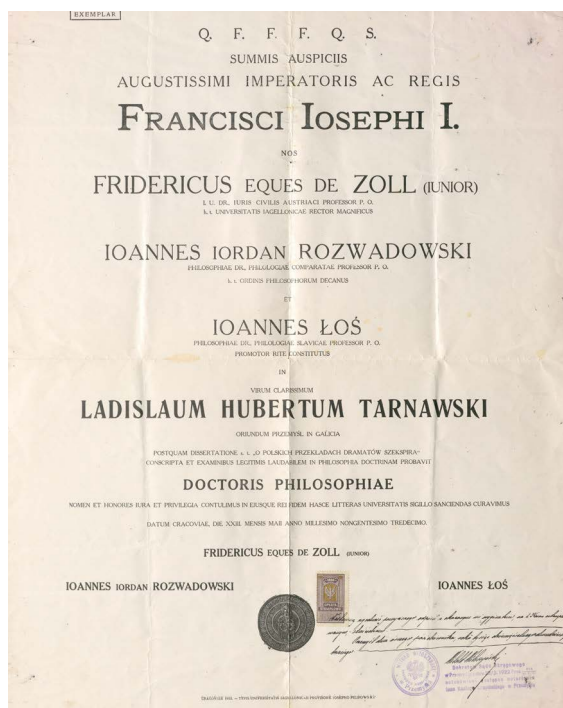
Władysław Tarnawski urodził się 3 listopada 1885 r. w Przemyślu. Jego ojciec Leonard Tarnawski (1845–1930) był adwokatem, posłem do Sejmu Krajowego i pierwszego Sejmu II Rzeczypospolitej Polskiej. Matka Wincenta Tarnawska (1854–1943), córka adwokata Walerego Waygarta (1821–1902), była działaczką społeczną.

W 1895 r. Tarnawski rozpoczął naukę w C.K. Gimnazjum w Przemyślu. W 1903 r. otrzymał świadectwo dojrzałości z wyróżnieniem, po czym podjął studia na Uniwersytecie Lwowskim. Mimo iż we Lwowie spędził pięć lat, studiów nie skończył, dał się bowiem porwać życiu lwowskiej bohemy⁷⁰. Pod wpływem nacisków rodziny przeniósł się w 1908 r. na UJ, który ukończył w 1911 r. Choć początkowo interesowała go filologia klasyczna, jego uwaga zaczęła ogniskować się na angielszczyźnie (Tarnawski 1931: 5–9).

⁶⁹ [<https://collections.yadvashem.org/en/names/14004079>] [dostęp online: 12.04.2024].

⁷⁰ Zdaniem Wita Tarnawskiego Leonard Tarnawski musiał sprzedać część majątku, aby spłacić długi karciane syna (Pudłocki 2023: 75).

Angielskiego uczył się prywatnie (Tarnawski 1931: 294). Można by oczekiwać, że naukę kontynuował na lwowskich lektoratach Pawła Postela, krakowskich Michała Dzieńwickiego (1851–1928) i wykładach Dyboskiego, ale był cokolwiek niezdecydowany (Pudłocki 2023: 73, 78–79). Trzeba podkreślić, że jego pierwszym językiem obcym był niemiecki, w którym był niewątpliwie biegły.

Il. 8. Odpis dyplomu doktorskiego Władysława Tarnawskiego (1913)

Po uzyskaniu absolutorium Tarnawski postanowił zająć się pracą naukową⁷¹. 21 maja 1913 r., na podstawie dysertacji „O polskich przekładach dramatów Szekspira” napisanej pod kierunkiem Ignacego Chrzanowskiego, a także po pomyślnie zdanym *rigorosum*, nadano mu stopień doktora filozofii⁷². W ocenie Dyboskiego dzięki starannej analizie porównawczej Tarnawski „dał dowód dokładnej znajomości tekstu szekspirowskiego w języku angielskim oraz trudnych i zawiłych zagadnień krytyki i interpretacji tego tekstu”⁷³ (por. Budrewicz 2022: 60).

W 1914 r. otrzymał stanowisko zastępcy nauczyciela polskiego, historii i geografii w macierzystym gimnazjum⁷⁴. Po wybuchu I wojny światowej został zmobilizowany do

⁷¹ AUJ, sygn. WF 504.

⁷² W 1914 r. ukazała się ona nakładem Akademii Umiejętności w Krakowie.

[<https://kpbc.umk.pl/dlibra/doccontent?id=255950>] [dostęp online: 16.03.2024].

⁷³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, k. 6 verso, AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658&view=single&p=10.

⁷⁴ Tarnawski nie miał chyba powołania do pracy pedagogicznej, skoro nigdy nie zdał egzaminu dla nauczycieli szkół średnich.

wojska Austro-Węgier i wcielony do 10. pułku haubic polowych. Od sierpnia 1914 do lutego 1915 r. walczył na froncie. Z powodu rany odniesionej w walkach (Pudłocki 2023: 98) lub zapalenia płuc⁷⁵ do maja 1915 r. przebywał w szpitalu, a następnie zatrudniono go w cenzurze Czerwonego Krzyża w Wiedniu (Tarnawski 1921: 250). W październiku 1916 r. został wyreklamowany z armii przez dyrekcję przemyskiego gimnazjum (Gibińska-Marzec 2019: 357). W połowie listopada przeniesiono go do III Gimnazjum w Przemyśle na Zasaniu, w którym uczył historii oraz języków polskiego, łacińskiego i niemieckiego.

Aktywność Tarnawskiego obejmowała również działalność publicystyczną i polityczną. Był zdeklarowanym endekiem. Występował publicznie m.in. na wiecach patriotycznych⁷⁶. Uczestniczył w kampanii wyborczej ojca, ubiegającego się o mandat do Sejmu Ustawodawczego. W latach 1918–1920 był redaktorem naczelnym „Ziemi Przemyskiej”, tygodnika o orientacji narodowej.

W kwietniu 1919 r. ożenił się z Marią Kościńską (1899–1973). Doczekał się z nią trojga dzieci: syna Władysława (ur. 1920) oraz dwóch córek: Jadwigi (ur. 1924) i Joanny (ur. 1926).

W 1920 r. wydał w Przemyśle napisany wspólnie z Józefą Pongratz *Podręcznik do nauki angielskiego według Plate'a*. Zajął się intensywnie pracą naukową i przekładową. W 1921 r., oprócz tłumaczenia sztuki Szekspira *Antoniusz i Kleopatra* (Kraków 1921), ukazały się jego artykuły o poezji Percy'ego B. Shelleya i Johna Keatsa (Rożnowska-Szymczykowa 1993–1994: 368). Najważniejszym osiągnięciem była monografia *Krzysztof Marlowe, jego życie, dzieła i znaczenie w literaturze angielskiej* (Warszawa 1922)⁷⁷, która stała się

podstawą ubiegania się o stanowisko profesora. Latem 1923 r., zachęcony działaniami Rady Wydziału Filozoficznego UJK, Tarnawski na dwa miesiące wyjechał na własny koszt do Anglii. Część wrażeń z pobytu publikował na gorąco na łamach lwowskich gazet.

W 1924 r. otrzymał nominację profesorską, która otworzyła przed nim możliwość rozwijania pasji. W ciągu kilku lat wydał kolejne sztuki Szekspira w swoim przekładzie

Il. 9. Władysław Tarnawski w mundurze armii Austro-Węgier (1914)

⁷⁵ AIPN, sygn. 1021/167, t. 2, cz. 1, k. 98.

⁷⁶ Przemawiał m.in. 13 października 1918 r. podczas pogrzebu tzw. Orląt Przemyskich.

⁷⁷ [<https://zbc.uz.zgora.pl/dlibra/doccontent?id=15677>] [dostęp online: 14.03.2024].

(*Romeo i Julia*, Kraków 1924; *Juliusz Cezar*, Kraków 1925)⁷⁸, *Historię literatury angielskiej. Od czasów najdawniejszych do Milтона i Drydena* (Lwów 1926) oraz kompilację wrażeń z pobytu w Anglii (*Z Anglii współczesnej. Pięć szkiców*, Lwów 1927)⁷⁹. Zyskanie autorytetu na polu anglistycznym wymagało jednak czasu i wielu zabiegów. Tarnawski skarżył się na problemy z wydawcami⁸⁰, m.in. ze Stanisławem Kotem (1885–1975), założycielem prestiżowej serii Biblioteka Narodowa⁸¹. W latach 1923–1939 wyjeżdżał sześciokrotnie do Londynu, z czego trzy razy bez wsparcia finansowego ministerstwa: w 1923, 1932 i 1936 r.

W 1927 r., na zaproszenie polskiego PEN Clubu, do Polski przyjechał Gilbert Keith Chesterton, obok Hilaire’ego Belloc’a jeden z najbardziej cenionych przez niego autorów. Tarnawski był ponoć odpowiedzialny za organizację pobytu pisarza we Lwowie. Dwa lata później odwiedził go w Anglii.

Na początku lat 30. wydał *Historię literatury angielskiej. Od Swifta do Burke’a i Burnsa* (Lwów 1930)⁸² oraz monografię popularnonaukową *Szekspir. Książka dla młodzieży i dla dorosłych* (Lwów 1931)⁸³. W latach 30. zamilkł jako tłumacz Szekspira, poświęcając się działalności krytycznoliterackiej (Kurowska 1987: 38). W 1932 r. miał wydać książkę o Walterze Scotcie, ale nie ukazała się ona drukiem⁸⁴. W latach 1936–1939 wśród jego prac przeważają recenzje przekładów. Miał przy tym ogromny rozmach: w 1936 r. opublikował ich co najmniej 46, a rok później – 47 (Rożnowska-Szymczykowa 1993–1994: 372–375). W 1932 r. wyjechał do Anglii na 14. Międzynarodowy Kongres Szkolnictwa Średniego w Londynie, na którym wygłosił jedyny w swojej karierze wykład po angielsku (Pudłocki 2023: 542).

Tarnawski wypromował czworo doktorów: Irenę Adler („Śmierć w dramatach Williama Szekspira i jego poprzedników”, 1929), Stefanię Bieler („Krytyka społeczeństwa angielskiego w twórczości Johna Galsworthy’ego”, 1930), Olę Dykun („Dickens a Bolesław Prus”, 1931) i Izzydora Lederera („Rasy kolorowe w twórczości Conrada”, 1930) (Suchmiel 2000: 234; Pudłocki 2023: 160–161). Żadnej z tych osób nie zatrudnił w swojej katedrze.

W środowisku akademickim UJK Tarnawski nawiązał szereg relacji zgodnie z przekonaniem politycznymi. Od 1928 r. pełnił funkcję przewodniczącego lwowskiego koła Stronnictwa Narodowego. Angażował się również jako publicysta i korespondent

⁷⁸ Za najsłabszy przekład Tarnawskiego uznano *Romea i Julię* (Borowy 1952: 41).

⁷⁹ [<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/256658/edition/255942/content>] [dostęp online: 14.03.2024].

⁸⁰ MLAM, sygn. 340, t. 2, k. 65.

⁸¹ MLAM, sygn. 340, t. 2, k. 71–72 recto + verso.

⁸² [<https://polona.pl/preview/2fe6dc70-a3bd-4cd1-9cb7-2457dca6c175>] [dostęp online: 14.03.2024].

⁸³ [<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/256742/edition/255949/content>] [dostęp online: 14.03.2024].

⁸⁴ Co ciekawe, 7 czerwca 1932 r. pisał do Stanisława Jurka, że zdecydował się na publikację w TN, twierdząc, że „jest już uchwałą Wydziału Humanistycznego, więc reszta to formalność” (ZNiO, Akcesja 244/1977, list nienumerowany).

prawicowych gazet, komentując bieżące wydarzenia i promując idee katolicko-narodowe. Był prezesem komitetu redakcyjnego „Lwowskiego Kuriera Porannego” i jego stałym korespondentem (zob. Hrabyk 1971: 196). W okresie piastowania stanowiska kuratora koła Młodzieży Wszechpolskiej we Lwowie ważnym przejawem jego aktywności była praca wychowawcza (por. Kulińska 2004: 27).

Istotne miejsce w publicystyce Tarnawskiego zajmowała kwestia żydowska. Zdaniem Tomasza Pudłockiego „nie krył się ze swoim antysemityzmem” (Pudłocki 2023: 485), niemniej nawoływał raczej do bojkotu ekonomicznego i zredukowania wpływów żydowskich w życiu publicznym bez użycia siły (zob. Tłuczek 2001: 17). Negatywnie wypowiadał się również na temat Ukraińców. Ukraińiec – w odróżnieniu od Rusina – był dla niego „»two-rem« obcym, sztucznie promowanym przez siły odśrodkowe, którym zależało na osłabieniu Polski” (Pudłocki 2023: 495). Wszelkie próby porozumienia między obozem rządowym i partiami wspierającymi ukraiński nacjonalizm uważał za zdradę polskich interesów.

Antagonizmy narodowościowe były silne również w środowisku akademickim Lwowa (Chrostek 2016: 449–472). Jak wspomina socjolog Kazimierz Żygulski, partie prawicowe miały znaczne wpływy wśród profesury i studentów⁸⁵. Bardzo liczni na UJK byli Żydzi, stąd młodzież prawicowa od lat 30. występowała z żądaniem wprowadzenia zasady *numerus nullus* i getta ławkowego (Rędziński 2016: 590). Tarnawski musiał wykorzystywać swoją pozycję kuratora wszechpolaków do agitacji politycznej.

W 1930 r. Tarnawski kandydował do Sejmu z listy narodowej⁸⁶. Jego kontrkandydatem z listy Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem we Lwowie był Leon Kozłowski (1892–1944)⁸⁷ i to on uzyskał mandat poselski. W grudniu 1930 r., w trakcie promocji doktorskich, Tarnawski odmówił podania mu ręki⁸⁸. Kozłowski złożył skargę do Senatu UJK, który wdrożył procedurę dyscyplinarną zakończoną upomnieniem Tarnawskiego. Obie strony wniosły odwołanie od tej decyzji. Na posiedzeniu 15 czerwca 1931 r. komisja dyscyplinarna wyższego szczebla udzieliła mu nagany za „naruszenie obowiązku służbowego”⁸⁹. Było tajemnicą poliszynela, że cały konflikt miał wymiar polityczny (Głąbiński 1986: 31).

Opiniotwórczym forum naukowym Lwowa było TN. Tarnawski był z nim związany od lutego 1923 r. jako członek przybrany, a od marca 1928 r. – członek czynny (Gibińska-Marzec 2019: 357–358). Dawał też odczyty dla innych gremiów, np. Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, i wyjeżdżał z referatami do innych ośrodków.

⁸⁵ [<https://lwow.home.pl/zygulski/zygulski1.html#brut>] [dostęp online: 16.03.2024].

⁸⁶ Kandydowanie do Sejmu jednocześnie z dwóch okręgów – przemyskiego i lwowskiego – świadczy o ogromnych ambicjach politycznych Tarnawskiego.

⁸⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 891, AUWR_UA_000_26_0_5_891_56833.

⁸⁸ Uwaga ta odnosi się do nadużyć wyborczych obozu sanacyjnego, zwłaszcza aresztowania byłych posłów II RP we wrześniu 1930 r. i skazania ich w procesie politycznym.

⁸⁹ AAN, MWRiOP, z. 317, sygn. 6214, k. 129.

Nie utrzymywał natomiast stosunków z anglistyką na UJ i UW; jego relacje z Dyboskim i Tretiakiem były skomplikowane z uwagi na fakt, że rywalizowali ze sobą na płaszczyźnie krytycznoliterackiej. W dobrych układach pozostawał za to z Masseyem, który nie stanowił dla niego konkurencji⁹⁰.

Jako historyk literatury Tarnawski zajmował się nie tylko Szekspirem, lecz także innymi autorami. Są wśród nich pisarze katoliccy, np. Chesterton, Belloc, Sheila Kaye-

Il. 10. Władysław Tarnawski z wydaniem „Kuriera Lwowskiego” (lata 30. XX w.)

-Smith (1887–1956) czy biskup David J. Mathew (1902–1975). Thomasa Hardy’ego (1840–1928) uważał za pisarza wybitnego; Johna Galsworthy’ego (1867–1933) cenił za styl; do Herberta George’a Wellsa (1866–1946) odnosił się z niechęcią; w twórczości George’a Bernarda Shawa (1856–1950) dostrzegał sporo talentu; a Virginie Woolf (1882–1941) doceniał za kunszt pisarski. Byli to tylko niektórzy z plejady twórców, których utwory brał na swój warsztat krytyka (Pudłocki 2023: 331–399).

Pod koniec 1933 r. zlikwidowano lwowską anglistykę, pozbawiając Tarnawskiego posady. Przychylny mu Wacław Borowy (1890–1950) „rozważał” jego kandydaturę na stanowisko wykładowcy w School of Slavonic Studies w Londynie (Chrostek 2016: 342), musiał być jednak świadom, że miała ona nikłe szanse powodzenia⁹¹.

Po wybuchu wojny Tarnawscy zdecydowali się przekroczyć granicę z Rumunią, ale zepsuł im się samochód⁹². W 1940 r., pod okupacją sowiecką, Tarnawski został kierownikiem anglistyki na LNUiF. W lipcu 1941 r., po zajęciu Lwowa przez Niemców, uczelnia została zamknięta. Tarnawski udzielał prywatnych lekcji angielskiego⁹³ i roznosił do klientów ciasta pieczone przez żonę (Pudłocki 2023: 636). Przymusowa bezczynność sprawiła, że zajął się ponownie przekładem⁹⁴. W tym okresie miał uczestniczyć we Lwowie w tajnym nauczaniu (Sroka 2015: 597; Przeniosło, Przeniosło 2022: 661), ale nie potwierdzają tego inne źródła.

⁹⁰ Można się zastanawiać, czy nie przeszkadzał mu fakt, że Massey dyskredytował swojego lektora Mariana Arenda, z podziwem recenzującego publikacje Tarnawskiego (np. Arend 1931).

⁹¹ Przyczyną była antyrządowa działalność polityczna Tarnawskiego.

⁹² Wyjechał tylko ich syn, który trafił do Wojska Polskiego we Francji (Pudłocki 2023: 631).

⁹³ AIPN, sygn. 1021/167, t. 2, cz. 1, k. 100.

⁹⁴ Jak ujął to później, „wojna i wojenne warunki naprowadziły mnie znowu do Szekspira i dziś mam w rękopisie wszystkich trzydzieści siedem dramatów” (Tarnawski 1946: 9).

Na wieść o planowanym aresztowaniu wyjechał do Krakowa, gdzie utrzymywał się, wykładając na tajnym UJ (Zaręba 1975: 173). Gdy w lipcu 1944 r. do Lwowa wkroczyła Armia Czerwona i ponownie otwarto uczelnię, powrócił do zajęć dydaktycznych jako kierownik katedry (por. Stanisław 2014: 64). O tym okresie jego działalności zawodowej nie wiadomo praktycznie nic. Obowiązki dydaktyczne na LNUiF podjął wówczas prawdopodobnie tylko Deszberg. Klinghoffer i Rudnycka nie wrócili do Lwowa, Goldman, Suchistaw i Sygal zginęli, a pozostałym osobom zapewne nie udało się przeżyć wojny.

Latem 1945 r. Tarnawscy na zawsze opuścili Lwów, wyjeżdżając początkowo do Przemyśla. Tarnawski zaczął intensywnie szukać pracy. Wakat miała anglistyka warszawska, gdyż w 1944 r. zginął Tretiak, a także poznańska, której kierownik przebywał w Anglii. Kandydaturę Tarnawskiego zaproponowano na UP (Dąbrowski 1946: 42), gdy 1 czerwca 1945 r. zmarł w Krakowie Roman Dyboski. 16 października 1945 r. Rada Wydziału Filozoficznego UJ podjęła uchwałę, aby powołać Tarnawskiego na stanowisko profesora zwyczajnego⁹⁵. Bolesław Bierut (1892–1956) podpisał jego nominację 12 czerwca 1946 r. W 1947 r. Tarnawski wypromował kolejnego doktora, Przemysława Mroczkowskiego (1915–2002)⁹⁶.

Po wojnie Tarnawski nie zrezygnował z działalności politycznej; był wiceprezesem konspiracyjnego Komitetu Ziemi Wschodnich (KZW). Pisał artykuły i przygotowywał przekłady z angielskiej prasy (np. „Daily Telegraph”, „Economist”⁹⁷) do „Biuletynu Kresowego”, pisma komitetu. Celem KZW – jak wyjaśniał – było ustalenie granic Polski na Wschodzie na wypadek wojny między Rosją sowiecką i Wielką Brytanią (zob. Kulińska 2018: 114–115)⁹⁸. Działalność komitetu była pod obserwacją Urzędu Bezpieczeństwa (UB). W grudniu 1946 r. funkcjonariusze UB przeprowadzili rewizję w mieszkaniu Tarnawskich. 22 stycznia 1947 r. Tarnawskiego aresztowano, a po kilku dniach przewieziono do aresztu w Warszawie.

Proces odbył się 1 października 1947 r. w budynku więziennym w Warszawie⁹⁹. Tarnawski został oskarżony m.in. o redagowanie nielegalnych pism i podżeganie do zmiany ustroju Polski. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał go na dziesięć lat

⁹⁵ W okresie powojennym wzrosło zainteresowanie studiami anglistycznymi; jesienią 1945 r. studia na anglistyce rozpoczęło aż 400 studentów.

AUJ, sygn. S III 246.

⁹⁶ Mroczkowski pisze ogólnie, że został wypromowany „na podstawie rozprawy rozpoczętej jeszcze pod kierunkiem prof. Dyboskiego i kontynuowanej z prof. Tarnawskim” (Mroczkowski 1964: 345). Jego kontakt z Tarnawskim był jednak ograniczony, ponieważ rok akademicki 1946/47 spędził na stypendiach zagranicznych (Gibińska 2015: 7).

⁹⁷ AIPN, sygn. 1021/167, t. 1, cz. 1, k. 253–255.

⁹⁸ AIPN, sygn. 1021/167, t. 2, cz. 1, k. 104–106.

⁹⁹ Na ławie oskarżonych zasiadło jeszcze dziewięć innych osób.

AIPN, sygn. 1021/167, t. 4, k. 46.

więzienia, przepadek całego mienia oraz utratę praw publicznych, obywatelskich i honorowych; na mocy amnestii z 22 lutego 1947 r. wyrok obniżono do pięciu lat¹⁰⁰. Prośbom o ułaskawienie pisanym do Bolesława Bieruta „nie nadano dalszego biegu”¹⁰¹.

Początkowo Tarnawskiego osadzono we Wronkach, gdzie warunki były katastrofalne¹⁰². W styczniu 1948 r. przeniesiono go do więzienia na ul. Rakowieckiej¹⁰³. W marcu trafił do tzw. celi profesorskiej, a jakiś czas później uzyskał zgodę władz więziennych na kontynuowanie pracy naukowej. Jego opracowania z tego okresu pozostały w rękopisie¹⁰⁴.

4 kwietnia 1951 r. Tarnawski zmarł w szpitalu więziennym¹⁰⁵. Pochowano go w obecności najbliższej rodziny, pod nadzorem UB, na warszawskich Powązkach (Gińska-Marzec 2019: 359).

V. Dydaktyka

Jak twierdzi Maria Stinia, podstawą działań filologów były „wykłady ukierunkowane na potrzeby nauczycieli, dające gruntowną wiedzę filologiczną, oraz ćwiczenia seminaryjne, w których na podstawie własnych, oryginalnych prac kształtowali warsztat analizy językowej i historyczno-językowej studentów” (Stinia 2018: 232). Tak było bez wątpienia w przypadku wielu katedr neofilologicznych, ale studia anglistyczne na UJK odbiegają od tego wzorca.

Podstawowym źródłem informacji na temat dydaktyki są spisy wykładów. Wiadomo z nich, że pensum Tarnawskiego obejmowało 5 godzin wykładów i 2 godziny seminarium. Jak podają zgodnie Jerzy Starnawski i Tomasz Pudłocki, „wykładał dzieje literatury epokami” (Starnawski 1997: 239; Pudłocki 2023: 158), choć nie do końca konsekwentnie. Zaczął od wykładu „Historia literatury staroangielskiej i średnioangielskiej”, po czym omawiał renesans angielski i literaturę elżbietańską (Program UJK: 1924/25), w kolejnym roku przechodząc do literatury czasów królowej Anny i „czasów pierwszego rozkwitu powieści” (Program UJK: 1925/26). Przez trzy lata wykładał romantyzm (Program UJK: 1926/27; 1927/28; 1928/29). Chronologia została zaburzona w roku 1929/30,

¹⁰⁰ AIPN, sygn. 1021/167, t. 4, k. 87–88.

¹⁰¹ Tarnawski napisał trzy prośby o ułaskawienie, podobnie jak jego żona. AIPN, sygn. 1021/167, t. 4, k. 132, 148–152, 167–169, 207, 227.

¹⁰² ZNiO, sygn. 16180/II, cz. II, k. 128.

¹⁰³ Listy Tarnawskiego do rodziny pisane w więzieniu przytacza Pudłocki (2015).

¹⁰⁴ W 2004 r. ważniejsze rękopisy Tarnawskiego córka przekazała Bibliotece Jagiellońskiej.

[<https://bj.uj.edu.pl/katalogi/rejestr/opisy?limit=50&page=13&yr=4&cid=43>] [dostęp online: 16.03.2024].

¹⁰⁵ Z pisma przesłanego przez Prokuraturę Wojskową do Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie wynika, że zmarł 8 kwietnia.

AIPN, sygn. 1021/167, t. 4, k. 231.

gdy w trymestrze I zajął się literaturą epoki wiktoriańskiej i najnowszej, natomiast w II i III powrócił do Szekspira (Program UJK: 1929/30)¹⁰⁶. W kolejnym roku prowadził dwa dwugodzinne wykłady: „Dramaty Szekspira” i „Romantyzm. Mniejsi poeci i proza okresu Wordswortha. Ostatnie pokolenie” (Program UJK: 1930/31). Później oprócz Szekspira omawiał romantyków średniego pokolenia i Byrona (Program UJK: 1931/32). W roku 1932/33 kontynuował wykłady poświęcone Szekspirowi (Program UJK: 1932/33), a w następnym nakreślił dodatkowo zarys historii literatury (Spis UJK: 1933/34). W roku 1937/38 omawiał Byrona, twórców mu współczesnych i powojenną powieść angielską (Spis UJK: 1937/38). Wszystkie swoje zajęcia prowadził po polsku.

Starnawski zauważa, że w programach „brak wykładów z zakresu języka angielskiego” (Starnawski 1997: 239). Jego zdaniem profesor filologii obcej odpowiadał zarówno za literaturę, jak i za język, ale mógł skorzystać z pomocy językoznawcy. Sugeruje, że rolę taką mógł pełnić Kuryłowicz, indoeuropeista, ale jego kursy, np. „Morfologia germańska” (Program UJK: 1927/28) czy „Wstęp do starogermańskiego” (Spis UJK: 1934/35), nie należały do kanonu zajęć anglistycznych. Wyjątek stanowił „Wstęp do językoznawstwa” (Program UJK: 1930/31) prowadzony dla wszystkich filologii. Warto dodać, że Dyboski (UJ), Tretiak (UW) i Massey (UP) wykładali zarówno literaturę angielską, jak i historię języka w różnych fazach jego rozwoju. Minimalizm programowy Tarnawskiego odbiegał tym samym od standardów przyjętych w innych katedrach anglistyki.

W artykule *Uwagi o potrzebach anglistyki w Polsce* Tarnawski rekomenduje m.in. zakup podręczników do gramatyki opisowej i historycznej oraz zmianę toku studiów z uwagi na to, że „student przystępuje do historii języka nie opanowawszy fonetyki i składni (a czasem nawet fleksji) opisowej” (Tarnawski 1929: 347–349). Szkopuł w tym, że nie wiadomo, jak studenci w jego własnej katedrze mogli nabyć wiedzę w tym zakresie. Część z nich musiała szukać samodzielnie sposobów na poprawienie swoich kompetencji, uczestnicząc w kursach angielskiego prowadzonych przez Jane Arctowską (Krzyżewski 1984), Kościół metodystów¹⁰⁷ czy lwowski oddział YMCA (ang. Young Men’s Christian Association – Chrześcijańskie Stowarzyszenie Młodych Mężczyzn)¹⁰⁸. Co bardziej majątni wybierali kursy językowe w Londynie.

O ile Tarnawski wkładał dużo wysiłku w swoją pracę naukową i przekładową, o tyle do dydaktyki uniwersyteckiej przykładał mniejszą wagę. Tak pisał Stanisław Nahlik (1911–1991)¹⁰⁹, ówczesny student Wydziału Prawa UJK: „Wykłady Tarnawskiego należały do najnudniejszych, jakie kiedykolwiek słyszałem w życiu [...]. Otóż

¹⁰⁶ Przez wszystkie trzy trymestry wykładał też romantyzm od czasów Waltera Scotta.

¹⁰⁷ [http://www.lviv.metodysci.net.pl/index.php?p=1_6_Historia-lwowskich-metodyst-w] [dostęp online: 19.04.2024].

¹⁰⁸ „Rzeczpospolita Akademicka” (1921/22), 96.

¹⁰⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1324, AUWR_UA_000_26_0_5_1324_64952.

uniwersyteckie wykłady Tarnawskiego wręcz trudno było strawić. Bezbarwnym głosem dyktował studentom zdanie po zdaniu z trzymanego rękopisu, po każdym z nich robiąc krótką przerwę i dopiero po chwili pytając: »Czy już?«. Nic dziwnego, że słuchaczy miał zaledwie kilku” (Nahlik 1987: 214–215). Na to, że wykłady były monotonne, żaliła się własna córka Tarnawskiego studiująca anglistykę na UJ (Pudłocki 2005: 101).

Informacje na temat liczby studentów są ograniczone. Z nielicznych zapisów wiemy, że w roku akademickim 1926/27 na seminarium Tarnawskiego zapisało się 26 osób (Kronika UJK: 1926/27), ale w roku 1929/30 – tylko 9 (Kronika UJK: 1929/30). Drugie źródło podaje, że „zajęcia seminaryjne miały charakter dwojaki: 1) czytanie prac i dyskusja nad nimi; 2) lektura i interpretacja *Ryszarda III* Szekspira”. Jest to jedyny dostępny opis jego seminarium.

Studia filologiczne byłyby niemożliwe bez biblioteki. Przez pierwsze lata biblioteka katedry pozostawiała wiele do życzenia. Zakup książek był dotowany jedynie z tzw. taks seminaryjnych, stąd księgozbiór poszerzał się powoli. Według Kroniki UJK z 1926/27 biblioteka anglistyki liczyła „299 dzieł w 414 tomach”, natomiast trzy lata później obejmowała 648 pozycji (Kronika UJK: 1929/30). We wniosku o restytucję katedry z 1937 r. dziekan WH informował ministerstwo, iż do dyspozycji studentów oddano „nieźle zaopatrzoną bibliotekę (około 1000 tomów)”¹¹⁰.

Nie najlepiej wyglądała baza lokalowa katedry. W 1926 r. wybuchł konflikt z orientalistami o sale¹¹¹; anglistyce przydzielono ostatecznie jedynie dwa małe pokoiki. Jeden z nich miał być salą seminaryjną, zabrakło jednak środków na jej umeblowanie¹¹². Były to typowe problemy niedofinansowanych uczelni państwowych w międzywojniu.

Podsumowanie

Pierwsze kontakty z językiem angielskim Uniwersytet Lwowski zawdzięczał lektorom: Józefowi Kropiwnickiemu, Pawłowi Postelowi i Frederickowi Butlerowi, przy czym tylko Postel był lektorem remunerowanym. Dwaj ostatni kładli nacisk na naukę języka przez literaturę.

Powołana do życia w 1923 r. katedra anglistyki była jedną z najmłodszych i najmniejszych katedr w strukturze Wydziału Filozoficznego/Wydziału Humanistycznego UJK. Jej kierownikiem i jedynym pracownikiem był Władysław Tarnawski. Równolegle z nim pracował lektor Charles Irvine, zajmujący się praktyczną nauką języka angielskiego. Nie ma dowodów na to, że współpracowali ze sobą na rzecz kształcenia anglistów.

¹¹⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, k. 18, [AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658&view=single&p=21](#).

¹¹¹ MLAM, sygn. 340, t. 2, k. 99 + verso, 102, 105 + verso.

¹¹² MLAM, sygn. 340, t. 2, k. 102.

W 1933 r. katedrę anglistyki „zwinięto” w ramach rugów jędrzejewiczowskich, przenosząc Tarnawskiego na emeryturę. Pod koniec października 1937 r. zakład przywrócono do życia i choć Tarnawskiego mianowano kierownikiem, pozostał profesorem emerytowanym. Od stycznia 1939 r. miał jednego współpracownika, Edwarda Deszberga. W okresie okupacji sowieckiej obok Irvine’a i Deszberga zatrudniono dodatkowo kilkoro filologów, w większości pochodzenia żydowskiego. Z wyjątkiem Klinghoffera i Rudnyckiej przypuszczalnie nikt z nich nie przeżył wojny.

Ośrodek lwowski wywarł spory wpływ na badania historycznoliterackie w Polsce. Zawdzięczał to Tarnawskiemu – tłumaczowi całej twórczości Szekspira¹¹³, autorowi kilku monografii, licznych szkiców oraz recenzji publikowanych na łamach czasopism i gazet codziennych. Mimo jego bezspornych dokonań naukowych funkcjonowanie katedry należy postrzegać negatywnie. Choć kierował nią przez prawie 12 lat (1924–1933; 1938–1939), jej rozwój nie stanowił dla niego priorytetu. Pomimo sugestii Rady WH (Kronika UJK: 1924/25) nigdy nie wystąpił z wnioskiem o zwiększenie obsady. W efekcie jego zachowawczości we Lwowie nie powstała szkoła anglistyczna z prawdziwego zdarzenia.

Powojenna polityka władz skierowana przeciwko studiom neofilologicznym, zwłaszcza nauce angielskiego jako języka „z jednej strony »imperialistów«, a z drugiej tzw. bikiniarzy” (Cygan 2002: 35), spowodowała, że nazwisko Tarnawskiego zostało zapomniane. Mimo iż pośmiertnie ukazało się drukiem pięć sztuk Szekspira w jego przekładzie¹¹⁴, jego dorobek nie doczekał się wznowienia (Gibińska-Marzec 2019: 359). Dobrze się stało, że po latach odżyło zainteresowanie zarówno twórczością Tarnawskiego¹¹⁵, jak i jego biografią.

Bibliografia

Źródła archiwalne i rękopiśmienne

AAN – Archiwum Akt Nowych

MWRiOP, z. 317, sygn. 6214 – Władysław Tarnawski

MWRiOP, z. 317, sygn. 6281 – Andrzej Tretiak

AIPMS – Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego

kol. 434/28, British Council – Ognisko Polskie, 1939–1941

kol. 434/29, British Council – Ognisko Polskie, 1943–1944

¹¹³ Drukiem ukazało się 11 przekładów.

¹¹⁴ Tarnawski „zaistniał w odbiorze czytelnicy” głównie dzięki Stanisławowi Helsztyńskiemu (Gibińska-Marzec 2019: 359).

¹¹⁵ Wiele publikacji Tarnawskiego jest dziś dostępnych w formie elektronicznej.

AIPN – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

sygn. 1021/167, t. 1–4 – Władysław Tarnawski

ALNUIF – Archiwum Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki (ukr. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка)

Zespół P-119, opis 1: Sprawy osobowe pracowników

z. P-119, op. 1, spr. 440 – Blumenfeld Klara

z. P-119, op. 1, spr. 480 – Deszberg Edward

z. P-119, op. 1, spr. 49 – Goldman Jan

z. P-119, op. 1, spr. 54 – Grau-Wandmayer Aleksander

z. P-119, op. 1, spr. 190 – Irvine Charles

z. P-119, op. 1, spr. 80 – Kleiner Juliusz

z. P-119, op. 1, spr. 78 – Klinghoffer Józef

z. P-119, op. 1, spr. 510 – Kugelmas Natan

z. P-119, op. 1, spr. 515 – Lederer Izydor

z. P-119, op. 1, spr. 159 – Rudnycka Marta

z. P-119, op. 1, spr. 244 – Rudnycki Mychajło

z. P-119, op. 1, spr. 177 – Suchistaw Daniela

z. P-119, op. 1, spr. 572 – Sygal Natan

z. P-119, op. 1, spr. 248 – Tarnawski Władysław

Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności

sygn. K III-233, nr 31375 – Władysław Tarnawski

sygn. K III-233, nr 32684 – Władysław Tarnawski

sygn. K III-233, nr 32683 – Władysław Tarnawski

sygn. K III-233, nr 31373 – Władysław Tarnawski

APŚ – Archiwum Politechniki Śląskiej

sygn. 1956 – Edward Deszberg

AUJ – Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego

sygn. S III 246 – Teczki osobowe pracowników naukowych, administracyjnych i fizycznych zatrudnionych po 1945 r.

sygn. WF II 504 – Teczki akt doktorskich, podania o dopuszczenie do egzaminów ścisłych, ocena pracy, załączniki 1860–1945

Odpis dyplomu doktorskiego, Jan Goldman (1930)

BJ – Biblioteka Jagiellońska

rps 10299, k. 90–91 – Charles Irvine

DALO – Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego (ukr. Державний архів Львівської області)

Zespół 26, opis 5: Sprawy personalne grona profesorskiego i urzędników

z. 26, op. 5, spr. 73 – Butler Friedrich

z. 26, op. 5, spr. 2068 – Czerny Zygmunt

- z. 26, op. 5, spr. 565 – Deszberg Edward
- z. 26, op. 5, spr. 596 – Dollmayr Wiktor
- z. 26, op. 5, spr. 334 – Gawroński Andrzej
- z. 26, op. 5, spr. 771 – Irvine Karol
- z. 26, op. 5, spr. 812, 813 – Kasprowicz Jan
- z. 26, op. 5, spr. 847, 848 – Kleiner Juliusz
- z. 26, op. 5, spr. 948 – Kochanowski Julian
- z. 26, op. 5, spr. 891 – Kozłowski Leon
- z. 26, op. 5, spr. 976 – Kropiwnicki Józef
- z. 26, op. 5, spr. 1028 – Kucharski Eugeniusz
- z. 26, op. 5, spr. 1023 – Kuryłowicz Jerzy
- z. 26, op. 5, spr. 1080 – Łempicki Stanisław
- z. 26, op. 5, spr. 1178 – Małeckie Antoni
- z. 26, op. 5, spr. 1324 – Nahlik Stanisław
- z. 26, op. 5, spr. 1515 – Piniński Leon
- z. 26, op. 5, spr. 1546 – Postel Paweł
- z. 26, op. 5, spr. 1637, 1638 – Romer Eugeniusz
- z. 26, op. 5, spr. 1856 – Tarnawski Władysław
- z. 26, op. 5, spr. 225 – Weigl Rudolf

MLAM – Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza

sygn. 340, t. 1–2 – Korespondencja Andrzeja Gawrońskiego

The National Archives

sygn. FO 800/149, t. 1–2 – Correspondence as Secretary of State for Foreign Affairs: Volume 22 (Yugoslavia and Miscellaneous); F.W. Robertson Butler

ZNiO – Zakład Narodowy im. Ossolińskich

sygn. 16709/II – Jan Rogowski, „Okupacja. W czerwonym Lwowie”

sygn. 16180/II – Kazimierz Brończyk, „Okruchy wspomnień”, cz. 1–2, 1913–1963

Opracowania. Źródła drukowane i internetowe

Ajnenkiel Andrzej (1980): *Polska po przewrocie majowym. Zarys dziejów politycznych Polski 1926–1939*, Warszawa.

Arend Marian Z. (1931): „Literatura angielska” prof. Tarnawskiego, „Kurier Poznański” 26, 342 [<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/28530/edition/45951/content>] [dostęp online: 16.03.2024].

Borowy Waław (1952): *Studia i rozprawy*, t. 2, Wrocław.

Budrewicz Aleksandra (2022): *Władysław Tarnawski jako badacz literatury angielskiej*, „Prace Polonistyczne” 77, 55–77.

- Bykowski Ludwik (1947): *Ze wspomnień osobistych o Janie Kasproviczu*, „Przegląd Wielkopolski” 3 (1–3), 1–9
[https://pbc.gda.pl/Content/81076/Nr_01-03.pdf] [dostęp online: 14.02.2024].
- Cain Piers (1982): *The Archive of the Department of Extra-Mural Studies (EM)*
[<https://archives.libraries.london.ac.uk/resources/fullcatalogueEM.pdf>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Centralizacja (1855): *Centralizacja Towarzystwa Demokratycznego Polskiego*, okólnik 17
[<https://polona2.pl/item/centralizacya-ogolu-demokratycznego-polskiego-do-ogolu-towarzystwa-1853-1859-okolnik,ODUxNTE1NDM/18/#info:metadata>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Chrostek Mariusz (2016): *Złote lata polonistyki lwowskiej (1919–1939)*, Rzeszów.
- Crofton Eileen (2013): *Angels of Mercy. A Women's Hospital on the Western Front 1914–1918*, foreword by T. Dalryell, Edinburgh.
- Cygan Jan (2002): *Z dziejów wrocławskiej anglistyki*, „Anglica Wratislaviensia” 38, Wrocław.
- Dąbrowski Stefan (1946): *Uniwersytet Poznański 1939–1945 (okupacja niemiecka i odbudowa po wojnie)*, przemówienie sprawozdawcze, Poznań
[<https://polona2.pl/item/uniwersytet-poznanski-1939-1945-okupacja-niemiecka-i-odbudowa-po-wojnie,NzU4Njg5NjY/2/#info:metadata>] [dostęp online: 24.04.2024].
- Finkel Ludwik (1894): *Historia Uniwersytetu Lwowskiego do r. 1869*, cz. 1, [w:] L. Finkel, S. Starzyński, *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*, cz. 1–2, Lwów, 3–351
[<https://polona.pl/item/historia-uniwersytetu-lwowskiego,NDkxMDMz>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Fisiak Jacek (1983): *English Studies in Poland: A Historical Survey*, Poznań.
- Gibińska Marta (2015): *Życie i działalność naukowa profesora Przemysława Mroczkowskiego 1915–2002*, [w:] *Profesor Przemysław Mroczkowski – polski anglista 1915–2002. W setną rocznicę urodzin*, red. M. Gibińska, Kraków, 7–12.
- Gibińska-Marzec Marta (2019): *Tarnawski Władysław Hubert (1885–1951)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 52, red. nacz. A. Romanowski, Warszawa, 357–359.
- Głąbiński Stanisław (1986): *Wspomnienia polityczne: tom uzupełniający*, Londyn.
- Hahn Wiktor (1912): *Kronika Uniwersytetu Lwowskiego*, t. 2: 1898/99–1909/10, Lwów
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/469438/edition/381533/content>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Howatt Anthony P.R., Smith Richard (2014): *The History of Teaching English as a Foreign Language, from a British and European Perspective*, „Language & History” 57 (1), 75–95.
- Hrabyk Klaudiusz (1971): *Wspomnienia*, cz. 5, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa” 10 (2), 189–226.
- Jeden z ostatnich z roku 1848* (1906), „Nowości Ilustrowane” 30

- [<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/134128/edition/126249/content>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Jędrzejczak Jarosław (1999): *Radio polskiego słowa*, „Świat Radio” 2
[https://archive.org/details/R0299OCR/R_02_99_OCR] [dostęp online: 14.03.2024].
- Koniewicz Dariusz M. (2010): *Powstanie i rozwój studiów anglistycznych na ziemiach polskich (do II wojny światowej)*, „Języki Obce w Szkole” 3, 87–93.
- Koshiw Jaroslav V. (1997): *British Foreign Office Files on Ukraine and Ukrainians, 1917–1948*, Research Report no. 60, Edmonton
[<https://archive.org/details/britishforeignof60kosh/page/n1/mode/2up>] [dostęp online: 14.03.2024].
- Kronika UJK (1924/25): *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1924/25*, Lwów 1925
[<https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/2581/edition/2471/content>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Kronika UJK (1926/27): *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1926/27*, Lwów 1928
[<https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/2580/edition/2472/content>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Kronika UJK (1928/29): *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1928–1929*, Lwów 1930
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/463665/edition/372162/content>] [dostęp online 14.02.2024].
- Kronika UJK (1929/30): *Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1928–1929*, Lwów 1931
[<https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/2579/edition/2473/content>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Krzyżewski Tadeusz (1984): *Henryk Arctowski i jego żona Jane*, „Biuletyn – Koło Lwowian” 24 (47), 22–25
[<https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/2133/edition/2015/content>] [dostęp online: 16.04.2024].
- Kulińska Lucyna (2004): *Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska” i „Młodzież Wielkiej Polski” w latach 1922–47 (struktury, funkcjonowanie i główni działacze)*, Warszawa.
- Kulińska Lucyna (2018): *Związki Władysława Tarnawskiego z Komitetem Ziemi Wschodnich*, [w:] *Roman Dyboski 1883–1945, Władysław Tarnawski 1885–1951*, materiały z posiedzenia naukowego w dniu 18 listopada 2011 roku, Kraków, 113–137.
- Kurowska Elżbieta (1987): *Recepcja literatury angielskiej w Polsce (1932–1939)*, Wrocław.
- Libelt Karol (1978): *Listy*, zebrał, oprac. i wstępem poprzedził Z. Grot, Warszawa.

- Mroczkowski Przemysław (1964): *Historia Katedry Filologii Angielskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim*, [w:] *Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia katedr*, red. W. Taszycki, A. Zaręba, Kraków, 337–347.
- Nahlik Stanisław (1987): *Przesiane przez pamięć. W rodzinnym gnieździe*, t. 1, Kraków.
- Pieczętkowski Feliks (1972): *Goldman Stanisław*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa, 274–272.
- Podhajecka Mirosława (2013): „*English Self-taught*”: *Self-study Guides for Polish Learners of English*, [w:] *Language in Cognition and Affect, Second Language Learning and Teaching*, red. E. Piechurska-Kuciel, E. Szymańska-Czaplak, Berlin, 315–343.
- Podhajecka Mirosława (2018): *A History of Polish-English / English-Polish Bilingual Lexicography (1788–1947)*, Opole.
- Podhajecka Mirosława (2021): *Lektorzy języka angielskiego w międzywojniu*, Kraków.
- Podsiadły Adam (2019): *Życie i czyny ulana spod Książa*, „Gazeta Śremska” 29, 11–12.
- Program UJK (1924–1933): *Program wykładów [za lata 1924/1925–1932/1933]*, Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, Lwów 1924–1932
[<http://www.wbc.poznan.pl/publication/37047>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Przeniosło Małgorzata, Przeniosło Marek (2022): *Tarnawski Władysław*, [w:] *Słownik biograficzny profesorów Uniwersytetów Drugiej Rzeczypospolitej. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Kielce, 658–661.
- Pudłocki Tomasz (2005): *Władysław Tarnawski*, cz. 5: *Ostatnie lata*, „Rocznik Przemyski” 41 (3), 97–107.
- Pudłocki Tomasz (2015): *Trudna rzeczywistość. Listy Władysława Tarnawskiego z więzienia do rodziny (lata 1947–1948)*, „Rocznik Przemyski” 51 (2), 111–124.
- Pudłocki Tomasz (2023): *Szekspir i Polska. Życie Władysława Tarnawskiego (1885–1951)*, Rzeszów.
- Rędziński Kazimierz (2016): *Studenci żydowscy we Lwowie w latach 1918–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 25, 581–601.
- Romer Eugeniusz (1989): *Pamiętnik paryski (1918–1919)*, do druku przygotowali A. Garlicki, R. Świętek, Wrocław.
- Rospond Stanisław (1946): *Jan Goldman*, „Pamiętnik Literacki” 36 (1/2), 165–166.
- Rożnowska-Szymczykowa Jadwiga (1993–1994): *Bibliografia prac Władysława Tarnawskiego (1885–1951)*, „Rocznik Przemyski” 29–30, 367–382.
- „Rzeczpospolita Akademicka” (1921/22): *rocznik poświęcony szkolnictwu wyższemu i życiu młodzieży akademickiej*, 96
[https://rcin.org.pl/Content/213304/PDF/WA248_223007_P-II-454_rzeczpo_o.pdf] [dostęp online: 16.04.2024].

- Skład UJK (1919/20): *Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1919/20. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Lwów 1920
[<https://polona2.pl/item/sklad-universytetu-w-roku-akademickim-1919-1920,MjY4NzkyOTc/55/#info>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Spis UJK (1933/34): *Spis wykładów w roku akademickim 1933/1934. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Lwów 1933
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/42521/edition/59419/content>] [dostęp online: 14.03.2024].
- Spis UJK (1934/35): *Spis wykładów w roku akademickim 1934/1935. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Lwów 1934
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/42522/edition/59420/content>] [dostęp online: 1.02.2025].
- Spis UJK (1937/38): *Spis wykładów w roku akademickim 1937/1938. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Lwów 1937
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/42525/edition/59423/content>] [dostęp online: 14.03.2024].
- Sprawozdanie (1905/06): *Sprawozdanie dyrekcji C.K. Akademii Handlowej we Lwowie za rok szkolny 1905/6*, Lwów 1906
[<https://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/publication/9240/edition/8535/content?ref=desc>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Sroka Łukasz Tomasz (2015): *Wydział Humanistyczny*, [w:] *Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, red., wstęp i zakończenie A. Redzik, Kraków, 551–666.
- Stanisz Elżbieta (2014): *Polska krytyka szekspirowska w dwudziestoleciu międzywojennym*, [w:] *Szekspir na blogu*, red. M. Sosnowska, Łódź, 51–84.
- Starnawski Jerzy (1997): *Sylwetki lwowskich historyków literatury*, Łódź.
- Starnawski Jerzy (2018): *Początki anglistyki lwowskiej*, [w:] *Roman Dyboski 1883–1945, Władysław Tarnawski 1885–1951*, materiały z posiedzenia naukowego w dniu 18 listopada 2011 roku, Kraków, 101–104.
- Steinhaus Hugo (1992): *Wspomnienia i zapiski*, oprac. A. Zgorzelska, Londyn.
- Stinia Maria (2018): *Rozwój katedr i badań filologicznych z zakresu filologii klasycznej oraz germanistyki, romanistyki i anglistyki na uniwersytetach krakowskim i lwowskim w latach 1850–1918*, [w:] *W kręgu historii nauki i oświaty. Uniwersyteckie środowiska filologów krakowskich i lwowskich 1850–1939*, red. M. Stinia, T. Pułłocki, „Prace Historyczne” 145 (2), 215–236.
- Suchmiel Jadwiga (2000): *Działalność naukowa kobiet w Uniwersytecie we Lwowie do roku 1939*, Częstochowa.

- Tarnawski Władysław (1921): *Literatura angielska – Roman Dyboski, Rytmika wysiłku i znużenia w twórczości Szekspira*. Moskwa 1917 [recenzja], „Przegląd Warszawski” 1 (2), 249–251
[https://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/publication/31867/edition/27464/content?format_id=2] [dostęp online: 14.02.2024].
- Tarnawski Władysław (1929): *Uwagi o potrzebach anglistyki w Polsce*, „Nauka Polska” 10, 347–349
[<https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/22955/edition/20205>] [dostęp online: 14.03.2024].
- Tarnawski Władysław (1931): *Szekspir. Książka dla młodzieży i dla dorosłych*, Lwów
[<https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/256742/edition/255949/content>] [dostęp online: 14.03.2024].
- Tarnawski Władysław (1946): *Trochę o metaforze a trochę o sobie samym*, „Zdrój” 14–15, 9
[<https://pbc.gda.pl/dlibra/publication/89055/edition/80476/content>] [dostęp online: 14.02.2024].
- „The Lancashire Daily Post” (1914), 8625
[<https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/viewer/bl/0000711/19140328/161/0006>] [dostęp online: 14.02.2024].
- Thuczek Ryszard (2001): *Ruch narodowy w Przemysłu*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny” 15, 5–17.
- Wojnowski Jan, red., (2002): *Wielka encyklopedia PWN*, t. 7: *De Chirico – Dżamdat Nasr*, Warszawa, 201.
- Zaks Zofia (1969): *Walka dyplomatyczna o naftę wschodniogalicyską 1918–1923*, „Z dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich. Studia i Materiały” 4, 37–60.
- Zaręba Alfred (1975): *Konspiracyjne studia filologiczne*, [w:] *Ne cedat Academia. Kartki z dziejów tajnego nauczania w Uniwersytecie Jagiellońskim 1939–1945*, red. M. Zaręba, A. Zaręba, Kraków, 151–180.

Spis ilustracji

1. Frederick Butler (z lewej) ze Stanisławem Niemczyckim (ok. 1910) (ze zbiorów prywatnych) 388
2. Frederick Butler w salonie Heleny Dąbcańskiej (ok. 1910). Siedzą od lewej: Helena Dąbcańska, jej matka Natalia Dąbcańska, Stanisław Niemczycki. Stoją od lewej: Ludwik Bernacki, Frederick Butler (ze zbiorów prywatnych) 389
3. Władysław Tarnawski (ok. 1928) (Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, sygn. K III-233, fot. nr 31375) 390
4. Odpis dyplomu doktorskiego Jana Goldmana (1930) (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. WF II 504) 395

5. Odpis dyplomu doktorskiego Natana Kugelmasa (1930)
ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 190, k. 5.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_001_P_119_0_1_510_66524&view=single&p=9&browser=seadragon..... 397
6. Odpis dyplomu doktorskiego Izydora Lederera (1930)
ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 515, k. 7.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_001_P_119_0_1_515_66519&view=single&p=10&browser=seadragon 397
7. Władysław Tarnawski z rodzicami (ok. 1890) (Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, sygn. K III-233, fot. nr 32683)..... 399
8. Odpis dyplomu doktorskiego Władysława Tarnawskiego (1913)
DALO, z. 26, op. 5, spr. 1856, k. 3.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_000_26_0_5_1856_56658&view=single&p=6&browser=seadragon..... 400
9. Władysław Tarnawski w mundurze armii Austro-Węgier (1914) (Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, sygn. K III-233, fot. nr 32684) 401
10. Władysław Tarnawski z wydaniem „Kuriera Lwowskiego” (lata 30. XX w.) (Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, sygn. K III-233, fot. nr 31373)..... 404

